

УДК 65.012.265:658.0

Доц. Н.Г. Міценко, канд. екон. наук;
магістр О.І. Кумечко – Львівська КА

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА, СТРАТЕГІЯ ВИКОРИСТАННЯ

Досліджено сутність та структуру ресурсного потенціалу підприємства. Визначено основні чинники, які впливають на стратегію його формування в ринкових умовах. Запропоновано шляхи вдосконалення обґрунтування стратегії ефективного використання ресурсного потенціалу підприємства. Встановлено, що розроблення стратегії розвитку підприємства потребує ресурсного обґрунтування можливостей його подальшого розвитку: оцінювання наявного ресурсного потенціалу та рівня його використання, визначення невикористаних можливостей ресурсного потенціалу, оптимізації складу ресурсів підприємства та джерел їхнього формування; оцінювання ризиків додаткового залучення ресурсів.

Ринкові умови діяльності підприємств потребують прийняття оптимальних управлінських рішень щодо визначення обсягів виробництва, обрання цільових ринків реалізації продукції, забезпечення прибуткової діяльності та стабільного фінансового стану підприємства, що передбачає оптимальне поєднання та ефективне використання всіх ресурсів підприємства. У сучасних умовах механізм управління ресурсним потенціалом підприємств не повністю відповідає завданням підвищення ефективності їхньої роботи, отримання високих остаточних результатів, подальшого розвитку. Особливої актуальності ця проблема набуває через обмеженість самих ресурсів, що зумовлює необхідність постійного пошуку шляхів повнішого їхнього використання.

Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність взаємопов'язаних ресурсів, які використовуються для виробництва продукції. Величина цього потенціалу визначається обсягом окремих видів ресурсів (земельних, матеріальних і трудових), які перебувають у розпорядженні підприємства.

Проблеми формування та використання ресурсного потенціалу досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені Л. Абалкін, В. Авдєєнко, Р. Акбердін, В. Андрійчук, Р. Білоусов, Г. Бабков, П. Борщевський, І. Бузько, Ю. Василенко, С. Волощук, Е. Горбунов, В. Гончаров, А. Задоя, А. Ігнатовський, Р. Колосова, О. Коренков, В. Котлов, Н. Краснокутська, Г. Мельничук, М. Кучеров, О. Олексюк, І. Ступницький, І. Фаріон, О. Федонін, Е. Фігурнов, С. Хейнман, Д. Черніков, В. Шиян, С. Шкарабан та інші. Проте більшість теоретичних концепцій розвитку ресурсного потенціалу, його структури та властивостей, що лежать в основі його використання, є недостатньо обґрунтованими або суперечливими. В економічній літературі недостатньо уваги приділено ефективності використання ресурсного потенціалу. Це, своєю чергою, негативно вплинуло на формування методології та методики його використання на промислових підприємствах. Тому постає об'єктивна необхідність у пошуку нових підходів до забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу підприємств, що потребує виявлення низки питань щодо економічної сутності, властивостей, структури ресурсного потенціалу, а також стратегії його використання.

Метою дослідження є узагальнення трактувань поняття "ресурсний потенціал підприємства", уточнення його складу та розроблення теоретичних положень стратегії ефективного використання ресурсного потенціалу.

Вивчення ресурсного потенціалу підприємства є необхідною складовою та передумовою формування стратегії (стратегічних альтернатив) його розвитку. Коло визначень ресурсного потенціалу підприємства дуже широке – від надзвичайно вузького його розуміння як річного обсягу виробництва продукції до таких загальних категорій, як соціально-економічна система [6, с. 6]. Його розглядали як елемент виробничих відносин щодо використання здатності трудових ресурсів до створення матеріальних благ, як сукупність наявних ресурсів для досягнення поставленої мети, як максимально можливий обсяг матеріальних благ та послуг, який можна отримати за умови оптимального використання наявних ресурсів, як реальну чи ймовірну здатність виконати цілеспрямовану роботу та ін. На думку С. Сердака, ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, зокрема здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства. При цьому ресурсний потенціал підприємства можна охарактеризувати чотирма основними критеріями:

- реальними можливостями підприємства в тій чи іншій сфері діяльності (також і нереалізовані можливості);
- обсягом ресурсів як залучених, так і тільки підготовлених до використання у виробництві;
- здатністю кадрів (менеджерів) використовувати ресурси, вміння розпоряджатися ресурсами підприємства;
- формою підприємництва та відповідною організаційною структурою підприємства [8, с. 84-87].

Різноманіття підходів до розуміння сутності ресурсного потенціалу дає змогу вважати його багатоаспектним поняттям. На наш погляд, ресурсний потенціал є системою взаємопов'язаних різних видів ресурсів, які є у розпорядженні підприємства або можуть бути залучені до його господарської діяльності для максимального задоволення потреб споживачів та підвищення його конкурентоспроможності на ринку. При цьому він визначається не просто кількістю та якістю ресурсів, які є на цей момент, а й їхнім оптимальним співвідношенням, відповідністю їхньої величини і складу потребам вирішуваних завдань.

У науковій літературі немає однозначної думки і щодо структури ресурсного потенціалу. На наш погляд, доцільно виокремлювати в складі ресурсного потенціалу матеріальні, нематеріальні, трудові, інноваційні, фінансові ресурси (потенціали) підприємства, а також методи управління та організації ефективного використання ресурсів підприємства (управлінський потенціал).

Матеріальні ресурси – це ресурси в натурально-речовій формі, які використовуються у виробничій (господарській) діяльності підприємства. До їхнього складу входять основні фонди та частка обігових фондів. Основні фонди – це матеріально-речові цінності підприємства, які використовуються як засоби праці. Частина обігових фондів входить до складу матеріальних ресурсів: малоцінні та швидкозношувані предмети, пакувальні матеріали, паливо, електроенергія та ін. Нематеріальні ресурси – об'єкти промислової та інте-

лектуальної власності, здатні приносити користь тривалий час: гудвіл, ноу-хау, бази знань, бази даних, патент, винаходи тощо.

Трудові ресурси (трудовий чи кадровий потенціал) підприємства – сукупність зайнятих на підприємстві за основною та допоміжною діяльністю. Саме трудовий потенціал приводить в дію всі інші складники ресурсного потенціалу підприємства. Він може бути описаний з різних позицій залежно від кількісних і якісних характеристик. Це дає змогу здійснювати оцінку кадрового потенціалу у вартісних категоріях, яка особливо актуальна для власника підприємства. Така оцінка допомагає отримати реальне уявлення про те, наскільки здібності працівників перевищують витрати на їх залучення, навчання та розвиток [1, с. 68].

Фінансові ресурси (фінансовий потенціал) – сукупність грошових коштів та надходжень, які є в розпорядженні підприємства для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат на відтворення підприємства та стимулювання працівників. Фінансові ресурси дуже важливі як вихідний вид ресурсів для створення та діяльності підприємства, забезпечують процес виробництва, є неодмінною умовою неперервності процесу виробництва. В умовах ринку, навіть маючи достатню наявність на підприємстві основних фондів та кадрів, підприємство іноді не здатне функціонувати, оскільки не має необхідної суми готівкових грошових коштів (фінансових ресурсів) [7, с. 65].

В умовах інноваційного розвитку економіки країни особливу увагу приділяють дослідженню ролі та змісту інноваційного потенціалу підприємства. Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова інноваційний потенціал досліджує за такими аспектами: кадрове забезпечення підприємства; рівень освіти персоналу підприємства; фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності; кількість і структура наукових і науково-технічних робіт; патентування винаходів; рівень інноваційної активності підприємства; динаміка виробництва інноваційної продукції; частка інноваційної продукції у загальних обсягах виробництва [3, с. 104]. В. Гончаров та Є. Іванова визначають інноваційний потенціал підприємства як органічне поєднання ресурсів, спроможностей та можливостей підприємства в інноваційній діяльності [3, с. 105].

Фінансовий потенціал має особливе значення для підприємства, особливо в умовах його розвитку. К. Уолш, зазначає, що "...зростання для компанії схоже на ліки для пацієнта: приносять користь лише до певної міри, але, коли перебрати міру, стають небезпечними, якщо не фатальними. Тому необхідно збалансувати прибутки, активи та зростання" [2, с. 36]. За своєю суттю фінансовий потенціал визначається не просто сукупністю фінансових ресурсів і можливостей підприємства, а їхньою органічною єдністю. Обсяги фінансового потенціалу відображають фінансову міць або здатність окремого суб'єкта брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг. Вони характеризуються тією сукупністю засобів, джерел, запасів або фінансових можливостей, якими володіє підприємство і які можуть бути використані для реалізації конкретних цілей і завдань. При цьому глибинні тенденції функціонування й розвитку фінансового потенціалу невіддільні від критеріїв економічної доцільності й ефективності.

На думку В. Герасимчука, визначення управлінського (інтелектуального) потенціалу охоплює оцінку таких основних характеристик: сприйняття нових ідей; готовність критикувати; бачення перспективи; рівень інтелекту; цілеспрямованість та наміри; управлінське мислення [3, с. 103].

Деякі автори розглядають структуру потенціалу підприємства як сукупність об'єктних і суб'єктних складових. Об'єктні складові ресурсного потенціалу пов'язані з матеріально-речовою формою потенціалу підприємства, суб'єктні – зі суспільною формою прояву, тобто вони не споживаються, а виступають як передумова, як загальноекономічний, загальногосподарський чинник раціонального використання об'єктних складових. До об'єктних складових відносять виробничий, інноваційний, фінансовий, інформаційний, інфраструктурний, кадровий потенціал. До суб'єктних – науково-технічний, управлінський, організаційний, маркетинговий, кадровий, логістичний потенціали [9, с. 240].

Розглядаючи склад ресурсного потенціалу щодо функціональних напрямів формування та використання, розрізняють потенціали маркетинговий (здатність маркетингової системи підприємства забезпечити його постійну конкурентоспроможність); виробничий (здатність виробничої системи забезпечити випуск продукції в обсязі, що відповідає потенціалу попиту); фінансовий (здатність фінансової служби забезпечити основні ланки ланцюга "збут-виробництво-закупівлі" фінансовими ресурсами за принципом найбільш ефективного їхнього розподілу); організаційний (здатність менеджменту створити ефективну систему взаємодії між усіма елементами потенціалу) [2, с. 35].

Більшість дослідників виокремлює в складі ресурсного потенціалу підприємства виробничий потенціал. На думку О.В. Коренкова, останній охоплює такі складові: технічний потенціал, технологічний потенціал, фінансовий потенціал, трудовий потенціал. Вважаємо, що технічний та технологічний потенціали є складовими потенціалу нижчого рівня, ніж трудовий або фінансовий. Тобто технічний та технологічний потенціали цілком входять до складу виробничого потенціалу і тільки через нього "накладаються" на інші види потенціалів. Водночас, трудовий потенціал є окремим видом потенціалу, хоча й має вагомий вплив на виробничий потенціал [5, с. 187].

Для оцінювання ефективності використання того чи іншого виду ресурсів корисний результат діяльності підприємства порівнюють із витратами на отримання цього корисного результату. Якщо йдеться про матеріальні ресурси, то витрати – це середня вартість матеріальних витрат за період, який досліджується; якщо йдеться про трудові ресурси, то витрати – це фонд оплати праці та ін. Корисний результат від діяльності підприємства та одночасно від використання ресурсів називають ефектом. Ефективне використання ресурсного потенціалу дає змогу підприємству отримати економічний, соціальний, екологічні ефекти. Основними показниками економічного ефекту господарської діяльності підприємства є обсяг виторгу від реалізації продукції та прибуток (дохід). Порівняння цих показників із обсягом ресурсів, які використані для їх отримання, дає змогу оцінити ефективність використання ре-

сурсів. Показники ефективності використання ресурсного потенціалу загалом та його окремі складові широко використовують для оцінювання ефективності функціонування підприємства, його господарської діяльності та комерційної діяльності й ін. [7, с. 66].

Все викладене вище дає змогу всебічно охарактеризувати функціональні складові ресурсного потенціалу підприємства, зробити висновки щодо їхньої ролі, оптимізації обсягів та необхідності врахування особливостей формування та використання у процесі стратегічного управління підприємством.

Ресурсне забезпечення стратегічної діяльності підприємства має здійснюватись у відповідній формі на основі розроблення ресурсних стратегій, які сприяють вирішенню таких завдань: визначення перспективних потреб підприємства в ресурсах всіх необхідних видів; розрахунок допустимих ресурсних обмежень і формування прогресивних норм витрат ресурсів різних типів; визначення "зон стратегічних ресурсів", можливостей їх використання шляхом збалансування обсягів і складу, термінів постачання з динамікою використання; розроблення заходів щодо раціонального використання ресурсів підприємства; використання логістичних підходів в системі реалізації ресурсних стратегій.

Досягнення стратегічних цілей підприємства в майбутньому вже сьогодні потребують рішень щодо залучення необхідних ресурсів. Формування ресурсного потенціалу підприємства – це виявлення стратегічних можливостей та ресурсів, здатних підвищити конкурентоспроможність підприємства; визначення резервів потенціалу. Майбутнє завжди невизначене, тому витрачання ресурсів завжди супроводжується тим чи іншим рівнем ризику. Розробляючи ресурсні стратегії, треба обґрунтовувати можливий та допустимий рівні ризику, що його бере на себе керівництво за використання ресурсів із максимально можливою віддачею [4, с. 246].

Таким чином, розроблення стратегії розвитку підприємства потребує передусім ресурсного обґрунтування можливостей його подальшого розвитку: оцінювання наявного ресурсного потенціалу та рівня його використання, визначення невикористаних можливостей ресурсного потенціалу, оптимізації складу ресурсів підприємства та джерел їхнього формування; оцінювання ризиків додаткового залучення ресурсів.

Література

1. Бауліна Т.В. Кадровий потенціал як головний фактор управління змінами на підприємстві / Т.В. Бауліна // Економіка і управління. – 2008. – № 1. – С. 67-71.
2. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємництва / О.М. Вишневська // Економіка АПК. – 2008. – № 12. – С. 32-37.
3. Головатюк В.М. Вимірювання інноваційного потенціалу в контексті формування стратегії розвитку підприємства / В.М. Головатюк, В.П. Соловійов // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 1. – С. 102-111.
4. Кирилов О.Д. Формування ефективної стратегії розвитку підприємства в умовах інвестиційної уразливості / О.Д. Кирилов // Академічний простір. – 2008. – № 12. – С. 244-250.
5. Коренков О.В. Виробничий потенціал як складова частина потенціалу підприємства / О.В. Коренков // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Сер.: Економічна. – 2006. – № 565. – С. 186-190.

6. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібн. / Н.С. Краснокутська. – К. : Вид-во ЦНЛ, 2005. – 352 с.
7. Підлісецький Г.М. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств / Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 65-66.
8. Сердак С.Е. Принципи ефективного управління ресурсами суб'єктів господарювання / С.Е. Сердак // Академічний огляд. – 2008. – № 2. – С. 83-88.
9. Сущенко Е.А. Характеристика потенціала підприємства як економічної категорії / Е.А. Сущенко // Вісник Східноукраїнського національного університету. – 2007. – № 5 (51). – С. 239-244.

Миценко Н.Г., Кумечко О.И. Ресурсный потенциал предприятия: сущность, структура, стратегия использования

Исследована сущность и структура ресурсного потенциала предприятия. Определены основные факторы, которые влияют на стратегию его формирования в рыночных условиях. Предложены пути совершенствования обоснования стратегии эффективного использования ресурсного потенциала предприятия. Установлено, что разработка стратегии развития предприятия нуждается в ресурсном обосновании возможности его последующего развития: оценивание имеющегося ресурсного потенциала и уровня его использования, определения неиспользованной возможности ресурсного потенциала, оптимизации состава ресурсов предприятия и источников их формирования; оценивание рисков дополнительного привлечения ресурсов.

Mitcenko N.G., Kumechko O.I. The resource potential of an enterprise: essence, structure, strategy of use

This paper studies the essence and the structure of the resource potential of an enterprise. We have defined the main factors that have an influence on the formation of its strategy in the market conditions. Our findings suggest the ways of improvement of the strategy of effective use of the resource potential of an enterprise. It is set that development of strategy of development of enterprise needs resource ground of possibilities of him subsequent development: evaluation of present resource potential and level of his use, determination of untapped possibilities of resource potential, optimization of composition of resources of enterprise and sources of their forming; evaluation of risks of the additional bringing in of resources.

УДК 336.76+330.342

Аспір. О.О. Марчук – Львівська КА

ТАКТИЧНІ ЦІЛІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОМІЖНИХ І СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ

Проаналізовано та систематизовано цілі грошово-кредитної політики. Визначено механізм реалізації тактичних цілей та їхню роль у досягненні проміжних і стратегічних цілей. Встановлено, що важливою складовою механізму досягнення тактичних цілей в короткотерміновому періоді є таргетування. Процедура таргетування полягає у пошуку і виборі змінних, які найтісніше пов'язані з досягненням проміжних цілей. Проте, на разі не вдалося знайти єдиної та універсальної змінної.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, цілі грошово-кредитної політики, стратегічні, проміжні та тактичні цілі, таргетування цілей, грошовий ринок.

Постановка проблеми. Важливе місце в сучасних економіках належить грошово-кредитній політиці, головною ознакою якої є цільова спрямованість. При цьому засоби досягнення цілей нижчого мають забезпечувати досягнення цілей вищого рівня. Проте, механізми досягнення одних цілей не можуть бути поєднаними з іншими, які є альтернативними за характером їхнього досягнення. Тому перед економічною наукою постає проблема узгодження альтернатив та пошуку механізмів реалізації.